

meghalad, és joggal tart igényt arra, hogy a népfelszabadító háború történetéről a jövő nemzedékeit is hitelesen tájékoztassa. És hogy betekintést nyújtson a jelenünket kovácsoló, a szocialista öngazgatást, a testvériséget és egységet, a tartós szabadságot megalapozó egyik forradalmi „műhelybe”.

A gondosan megszerkesztett könyvben az olvasó tájékozódását a számos adat, tény és esemény között megkönnyíti a szegedi börtönben 1941. augusztus 21-e és 1944. október 8-a között lejátszódó fontosabb események időrendi rendszerezése. A Csillagbörtönt megjárt 752 ellenálló Rotbart könyvének névjegyzékében is szerepel. A szerző mindegyikről külön-külön szól, meghatározza születése helyét, szociális és nemzeti hovatartozását, és harcos útját is röviden felvázolja.

A kortárs híradása számos fényképpel és dokumentummal zárul. A képsort a Csillagbörtön fotója nyitja, utána a hősök képmásának egész sora következik, majd kordokumentumok és a letartóztatottak képzőművészeti alkotásai.

GAAL György

TÖRTÉNETEK, MÍTOSZOK, MONDÁK PÁPUA ÚJ-GUINEÁBÓL

Történet a hat asszonyról, akik felmentek a holdba. Népek meséi sorozat, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1980

A Népek meséi sorozat rendhagyó kötete a *Történet a hat asszonyról, akik felmentek a holdba*. Mint ismeretes, a szakemberek által végzett gyűjtések egy-egy közösség, etnikai csoport vagy jól körülhatárolható földrajzi, kulturális egység keretein belül maradvá többnyire teljességre törekszenek, és a mesék, mítoszok stb. különféle típusainak széles körű bemutatására törekednek. Rendszerint a közösségek legjobb elbeszélőit szolgáltatták meg; azokat az idősebb, tapasztalt, sokat megélt férfiakat vagy nőket, akik betartják a régi normákat, és gondosan csiszolt mondataikkal, a meseszöveg fordulataival esztétikailag is értékes alkotásokat hoznak létre. Azonban még így is nehezen tudunk válaszolni arra a folklór-szociológiailag izgalmas kérdésre, vajon mennyire általános a mesekincs ismerete, van-e különbség férfiak és nők, fiatalok és öregek tájékozottsága között, vajon mindenki tudhat-e mindent, vagy egyes típusok, meghatározott szövegek ki vannak zárva ismeretükből. Bori Clark mesekötete a fentiekől eltérően állt össze. 1972-től 1976-ig Pápau Új-Guinea második legnagyobb városában, Laeban pszichológusként dolgozott az ottani kórház ápolónőképző iskolájában. A nővéreképző iskolába a köztársaság egész területéről jönnek lányok, akik három éven

keresztül tanulnak itt. Bori Clark megkérte a növendékeit, hogy írjanak le számára egy-egy mesét vagy mondát, amit a falujukban hallottak. Így gyűlt össze a száznál jóval több történet, amelyből a kötetben nyolcvannégy szöveghúnek tekinthetőt közöl. Ezáltal a kötet csak az ápolónőképző iskola hallgatóinak (17-től 24 évesig) meseismerete szempontjából reprezentatív.

Ha a gyűjtemény történeteit témájuk, jellegzetes vonásaik alapján próbáljuk osztályozni, három nagy csoportot különböztethetünk meg. Az elsőbe azok a történetek tartoznak, amelyeket *mítosznak* nevezhetünk; ezek általában az eredet kérdésre adnak választ, jelenségeket magyaráznak, szokásokat indokolnak. Ide tartoznak az égitestek jellegzetességeiről szóló történetek (*Történet a hat asszonyról, akik felmentek a holdba; Miért vannak fekete foltok a holdon?*), de egy olyan sincs a kötetben, amely a világ eredetével foglalkozna. Úgyszintén hiányoznak az ember eredetét elmondó mítoszok, és a halál okával, a túlvilággal kapcsolatosak is ritkák (*Miért kell meghalnunk, ha megöregedtünk?*). A feltűnően kis számú eredetmítosz hiánya részben azzal magyarázható, hogy az ilyen témák a természeti népeknél a „szent” tudás körébe tartoztak, és különösen a nők számára titkosak voltak. Ma pedig a gondolkodásváltás már annyira előrehaladt, hogy az ilyen történetek nincsenek „forgalomban”. Gyakoribbak az állat- (*Történet a tunahalról; Történet a paradicsommadárról; Miért kukorékol hajmalban a kakas?*) és a növényvilág eredetkérdéseire vonatkozó elbeszélések (*Miért nő a szágó a mocsarakban?; A cukornád eredete*). A szokások eredetével, emberi tulajdonságokkal, kultúrával foglalkozó elbeszélések száma is szegényes (*A nyelvek eredete; Hogyan fedezték fel a tolaik a dukduk vagy tubuan nevű táncot?*).

A mondák képezik a történetek másik csoportját, bár a határ az eredetmítoszok felé nem vonható meg élesen. Ezek legfőbb jellemzője a konkrétság. Meghatározott helyekre vonatkoznak: *Igaz történet Ali-sziget keletkezéséről; Hogyan keletkezett a Buka-szoros? A történeti mondák az elbeszélő nemzetiségére, falujára, egyes helyek benépesülésére vonatkoznak: A szombuk nemzetség története; Hogyan kerültek az emberek Karkar szigetére? A folyónk története.*

A kötet történeteinek körülbelül felét képezik azok, amelyek megközelítik az európai folklór mesefogalmát. E mesék — noha nagyobb részükben csodás elemekkel megtűzdelt történetek, óriásokkal, rászédett szellemekkel, mágikus rítusokkal, emberi tulajdonságokkal rendelkező segítő vagy ártó állatokkal, természetfeletti ellenségekkel, segítőkkal rendelkeznek — nagyon egyszerűek, gyakran a meselogikát is nélkülöző szövegek. (*A hallá változott lány, Kinimai, A boszorka története* stb.)

A történetek egy kisebb része a novellamesének felel meg, csodás elemeket nélkülöző elbeszélések ezek, amelyek a társadalmi élet köréből merítik témájukat. Nincs kizárva, hogy egy részük igazi mese lehetett,

de a megváltozott gondolkodásmód következtében a csodás elemek elmaradtak a szövegekből.

A kötet végén egy térkép segít eligazodni bennünket Pápua Új-Guinea földrajzi fekvését illetően, az utószót író Bodrogı Tibor pedig történelmi áttekintést ad a világ egyik legfiatalabb államáról. Hiányoljuk azonban a szövegben gyakrabban elforduló idegen szavak és fogalmak magyarázatát, hiszen kevesen tudják (a természeti népek mesekincsével foglalkozókon kívül), hogy a yamgyökér és a táro fontos trópusi kultúr-növény, amelyet a gumóért termesztenek. De hogy a mangófa vagy a szágó növényt mire használják, esetleg az oposszum és a bandikot milyen állat, ezt csak találgathatjuk, a szövegekből nem kapunk rá választ. A pontos fogalmak nem ismerése gyakran távol tart bennünket a történettől (melynek világába különben is nehéz bejutni), hiszen nem tudjuk, hogy a hős számára az említett növény vagy állat mennyire fontos. Ami pedig a történeteket illeti, közepesen sikerült házi feladatoknak tűnnek, melyeket a szorgalmas diáklányok leírtak az íróasztal mellett „gyűjtő” tanárnak. Szinte valamennyi szövege sem tartalmi, sem pedig esztétikai szempontból nem közelíti meg a *Népek meséi* sorozatban megjelent gyűjteményeket.

VAJDA Zsuzsa

REGÉNY A REGÉNYÍRÁSRÓL

Philip Roth: *A szellem árnyékában*. Nagyvilág, 1980/9—10.

Mindössze 27 éves volt, amikor 1960-ban a *Goodbye Columbus* című regényével elnyerte a National Book Award igen rangos amerikai irodalmi díjat. De ez az elismerés csak a kezdet volt. Igazán akkor figyeltek fel rá az olvasók, amikor 1969-ben megjelent az immár hírhedtté vált *Portnoy's Complaint* (Portnoy-kór) című regénye. Ungvári Tamás szerint ez a regény határák az amerikai prózairodalom történetében. Jelentősége Salinger *Zabhegyezőjéhez* mérhető. A Portnoy-kór néhány hét alatt négyszázezer példányban kelt el, lelkes recenziók üdvözölték, de a nagy olvasói érdeklődést valószínűleg nem művészi értékeinek köszönhette, hanem annak, hogy a vásárlók fantasztikus szex-regényt véltek benne felfedezni. Valóban, a hálószoatitkok ilyen mérvű felfedése és kifejezése szinte példátlan. Vajda Miklós szerint a szerző újítása abban mutatkozik meg, hogy a „szókimondó” ábrázolást az abszurdumig, eddig elképzelhetetlen és példátlan végletekig vitte. Többször származik még néhány találó megjegyzés erről a regényről: finton a divatos pszichoanalízisnek, nyelvi bravúr, pokolian mulatságos könyv. A Portnoy-kór, szerinte, egy fiatal amerikai zsidó-entellektüel életér-